

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ РІЗНИХ ГРУП НАСЕЛЕННЯ

ЄВРОПЕЙСЬКІ ІНІЦІАТИВИ У СФЕРІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ТА СПОРТУ

Долгова Наталія
Сумський державний університет

Аннотация

В статье отражены основные европейские инициативы в сфере физического воспитания и спорта. Проанализированы общеевропейские документы, касающиеся физического воспитания и спорта в высшей школе. Констатируется влияние деятельности Европейского парламента на модернизацию физического воспитания молодежи. Показано, что эффективные шаги Европейского парламента по модернизации физического воспитания и спорта в высшей школе направлены на сочетание в полезных пропорциях умственных и физических занятий и разнообразие видов двигательной активности и спортивных дисциплин в вузах ЕС.

Ключевые слова: физическое воспитание, спорт, европейские инициативы, университеты, студенты, Европейское пространство высшего образования.

Annotation

The article presents basic European initiatives in the sphere of physical education and sport. General European documents concerning the physical education and sport in higher school have been analyzed. The impact of European parliament activity upon modernization of physical education of Youth has been proved. It was demonstrated, that the efficient steps of European parliament concerning modernization of physical education and sport in higher school are directed to combination, in useful percentages, of mental and physical knowledge as well as diversity of proposals of types of mobile activities and sport disciplines in HEIs of European Union.

Key words: physical education, sport, European initiatives, universities, student Youth, European area of higher education.

Постановка проблеми. На початку ХХІ століття євроінтеграційний вектор освітньої політики України визначає орієнтир вітчизняної педагогічної спільноти щодо ознайомлення зі світовим та європейським досвідом в аспекті розв'язання проблем фізичного здоров'я нації. Водночас дослідження розвитку освітньої системи країн ЄС, її сучасний стан і перспективні напрями модернізації, відповідно до європейських і світових стандартів у галузі фізичного виховання і студентського спорту є прогресивними та стануть корисними для вирішення пріоритетних завдань вищої освіти в Україні.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми реформування сфери фізичної культури і спорту стали предметом наукових пошуків таких вчених, як В. Гузар, В. Куделко, В. Платонов, Ю. Шкретій та ін. Заслужують на увагу роботи Ю. Мічуди, М. Дутчака, С. Гуськова щодо державної політики зарубіжних країн у вирішенні соціально-економічних проблем у сфері фізичного виховання і спорту. Розвиток вищої освіти в країнах ЄС у ХХІ ст. досліджують такі вітчизняні вчені, як А. Василюк, О. Заболотна, В. Кремень, Г. Ніколаї, В. Пасічник, А. Сбруєва. Значний внесок у розвиток сучасної наукової думки у сфері фізичного виховання та спорту зробили польські дослідники: Т. Белець-

кий, Р. Копчик, Б. Корпак, К. Кравчик, М. Островська, А. Смолень, Г. Хануш та ін. Провідні науковці наголошують, що приєднання України до Болонського процесу зумовлює необхідність трансформації системи вищої освіти. Натомість питання вивчення досвіду країн Європейського Союзу й аналіз практики зарубіжних університетів щодо виховання фізично розвиненої та здорової молоді саме на часі.

Мета дослідження – висвітлення основних європейських ініціатив у сфері фізичного виховання та студентського спорту.

Завдання дослідження: 1) розглянути загальноєвропейські документи щодо фізичного виховання та спорту у вищій школі; 2) визначити вплив діяльності Європейського парламенту на модернізацію фізичного виховання.

Методи дослідження: порівняльний аналіз і узагальнення науково-методичної літератури, нормативних актів і документальних матеріалів.

Результати дослідження та їх обговорення. Керівники більшості міжнародних організацій, асоціацій та об'єднань наголошують на значенні фізичного виховання в освіті. Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури – UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) неодноразово акцентувала увагу на важливості занять молоді фізичним вихованням і спортом при здобуванні ними освіти. Метою Міжнародної хартії фізичного виховання і спорту, прийнятою UNESCO, стала координація розвитку фізичного виховання та спорту для прогресу людства. У цьому документі проголошується, що кожна особа має право на доступ до фізичного виховання та спорту, необхідних для розвитку особистості. У хартії наголошено, що державні органи всіх рівнів і неурядові організації повинні сприяти розвитку фізичної куль-

тури та спорту що реалізується у прийнятті відповідних нормативно-правових актів, забезпеченні матеріальної підтримки, а також – використанні інших засобів заохочення і стимулювання [8]. У політиці європейських держав наголошується на інтеграційній, культурній, рекреаційній ролі фізичної культури, а також її толерантності.

Європейська асоціація фізичного виховання – EUPEA (European Physical Education Association), вивчає досвід фізичного виховання дітей і молоді європейських країн, досліджує найбільш ефективні шляхи удосконалення системи фізичного виховання учнів і студентів, проводить консультації з провідними фахівцями цієї галузі з різних країн Європи. EUPEA ініціює проведення щорічних міжнародних конгресів та науково-практичних конференцій, на яких обговорюються актуальні питання фізичного виховання і спорту учнівської та студентської молоді [2].

Фізична культура та спорт відіграють важливу роль у реалізації цілей Європарламенту. 2004 рік було проголошено Радою Європи Європейським роком освіти через спорт – EYES 2004 (European Year of Education through Sport 2004) і запропоновано відповідну програму дій [1]. Однією з найважливіших цілей цієї програми стало раціональне поєднання розумових і фізичних занять. У змісті цього документа наголошувалося на необхідності посилення взаємодії і зміцнення зв'язків між фізичним вихованням, спортом та освітнім середовищем як засобу підготовки громадян ЄС до протидії новим викликам, що постають перед суспільством, яке стає дедалі більш мобільним і різноманітним. Зокрема, було визначено форми реалізації фізичного виховання та спорту у вищих навчальних закладах країн Європейського Союзу.

У 2004–2005 роках у Польщі з

метою з'ясування ступеня реалізації у вишах принципів ЄС, визначених у межах програми EYES 2004 встановлено, що в польських університетах запроваджено практику надання студентам можливості брати участь у різних видах фізкультурно-оздоровчих і спортивних занять [4, с. 363]. Аналіз діяльності польських університетів підтвердив, що заняття з фізичного виховання враховують фізичні можливості та інтереси студентів. Їм надається можливість самостійно обирати зміст фізкультурно-оздоровчих і спортивних занять.

У 2006 році у Вроцлаві мали місце дебати під гаслом «Академічний спорт у Польщі і в світі: перспективи розвитку» щодо участі студентів-спортсменів у суперництві європейських вишів – студентських універсіадах. З 2005 року Міністерство спорту сприяє поширенню цього проекту та відзначає важливість академічного спорту (студентські світові змагання, літні та зимові універсіади тощо) в системі спортивної підготовки на найвищому рівні [3, с. 91].

У Бергенському комюніке конференції міністрів освіти країн-учасниць Болонського процесу наголошено на важливості розроблення Рамок кваліфікацій для європейського простору вищої освіти стандартів якості освіти про необхідність розвитку соціального виміру вищої освіти, тобто надання рівного доступу до освіти представникам усіх соціальних груп, у тому числі, студентам з обмеженими можливостями [7]. Дослідження діяльності університетів Польщі засвідчує, що заняття для студентів із особливими потребами проводяться в межах обов'язкових занять із фізичного виховання і факультативних занять оздоровчої спрямованості. Викладачами польських вишів розробляються спеціальні авторські програми для цієї категорії студентів, залежно від

матеріальної бази того чи іншого вишу. Як правило, проводяться заняття з корекційно-компенсаційної гімнастики, плавання, хатха-йоги та силових вправ у тренажерній залі.

У 2007 році в резолюції Європейського парламенту щодо ролі спорту в галузі освіти (від 13.11.2007 р.) [5] серед інших рекомендацій Єврокомісії було зазначено такі положення:

- заклик Ради Європи до країн ЄС щодо модернізації політики держав у сфері фізичного виховання насамперед для того, щоб забезпечити баланс між фізичною та інтелектуальною активністю, інвестування в якість спортивних споруд і вжити відповідні заходи щодо доступу до них студентів з обмеженими можливостями; надання широкого спектру вибору спортивних дисциплін з метою забезпечення студентам варіативності занять; стимулювання діяльності спортивних клубів, задіяних у проекті «Навчання протягом усього життя» (п. 19);

- заклик забезпечити належні умови для дотримання встановленого мінімального обсягу фізичної активності, враховуючи, що регулярні фізичні вправи значно сприяють скороченню витрат на охорону здоров'я (п. 20);

- прийняття пропозиції Комісії у справі включення спортивних дисциплін до європейської кредитно-трансферної системи у професійній підготовці і надання кредитів (п. 25);

- наголошення на прозорості ступенів і взаємне визнання ліцензій і дипломів, що дають право на забезпечення послуг у спортивному секторі ЄС і будуть сприяти вільному трансферу студентів, спортсменів і працівників, довгостроковій асиміляції спортсменів на ринку праці, соціальній згуртованості у Європі та досягненню цілей Лісабонської стратегії (п. 25);

- рекомендація ініціювати й підтримувати міждисциплінар-

ні дослідження в галузі спорту й фізичного виховання з метою поширення передового досвіду; Радою Європи визнано необхідність здійснення загальноєвропейського моніторингу політики членів ЄС у галузі фізичної культури і наголошується на пріоритетності цього завдання (п. 26);

- заклик Ради Європи до країн ЄС щодо створення відповідних інструментів, які можуть сприяти подальшим інвестиціям і поліпшенню спортивної інфраструктури для занять молоді (п. 30);

- рекомендація щодо програми ЄС для суспільної охорони здоров'я приділяти більше уваги підвищенню рівня обізнаності суспільства про важливу роль фізичного виховання і спорту у галузі освіти (п. 32);

- пропозиція Єврокомісії щодо роботи з виявлення галузей, в яких дії ЄС можуть забезпечити значну допомогу спортивним організаціям та владі держав ЄС у проведенні фізкультурних заходів, при цьому відкритий метод координації є відповідним способом для досягнення більш ефективної співпраці у площині Європейської політики в конкретній галузі фізичного виховання і спорту для всіх (п. 35);

- наголос на важливості залучення коштів структурних фондів Євросоюзу для створення й покращання спортивної інфраструктури (п. 37);

- заклик до країн ЄС щодо забезпечення рівного доступу до занять фізичним вихованням жінкам і чоловікам, а також особам з обмеженими можливостями та проведення реабілітаційних заходів (пп. 39, 40, 58);

- заклик до Комісії сприяти європейській мобільності викладачів і тренерів як можливість одержання знань кращих практик і набуття досвіду в результаті обміну як частини програми «Навчання впродовж усього життя» (п. 50) [5, с. 135–137].

На виконання рекомендацій,

зазначених у Резолюції Європейського парламенту щодо ролі спорту у сфері освіти, керівництво вишів докладає значних зусиль для отримання цільових грантів на будівництво нових спортивних об'єктів в університетах, участі у програмах обміну, підвищення кваліфікації викладацького складу тощо.

У межах розбудови європейського простору вищої освіти з метою усунення перешкод академічній мобільності та забезпечення якості вищої освіти було запроваджено Європейську кредитну трансферно-накопичувальну систему (ECTS). Варто зазначити, що в університетах Польщі на дисципліну «Фізичне виховання» відводиться 2 кредити ECTS. У Гамбурзькому університеті та в Університеті Гумбольда в Берліні (Німеччина) – 4 кредити ECTS, а у Віденському університеті (Австрія) – 2 кредити ECTS.

Міжнародна федерація студентського спорту (FISU) є організатором міжнародних змагань, універсіад, студентських світових та європейських чемпіонатів, спортивних фестивалів і різних спортивних змагань державного та регіонального рівнів [6, с. 177]. Студенти-спортсмени щороку беруть участь у першостях світу і Європи, в Олімпійських і Параолімпійських іграх.

Європейською комісією у 2011 р. схвалено комюніке для Ради ЄС і Європарламенту «Розвиток європейського виміру в спорті». У цьому документі зроблено акцент на соціальну роль спорту, зокрема – на зміцнення здоров'я населення за рахунок фізичної активності, підвищення ролі спорту в освіті, соціальну інтеграцію, боротьбу з расизмом, волонтерську діяльність тощо. Комісар ЄС з питань освіти, культури, мультимедіа і молоді Андрулла Вассиліу наголосила, що спорт є важливим для європейської економіки і ключовим компонентом її соціальної моделі. А. Вассиліу впевнена, що

заходи, які підтримує Європейський Союз, актуалізують спорт і допомагають у розвитку суспільства. Пропозиції Єврокомісії охоплюють основні його галузі, зокрема суспільну роль спорту, його економічну та організаційну складові.

Фахівці Європейської комісії наголошують на важливості суспільної ролі спорту і пропонують дослідити можливість приєднання ЄС до антидопінгової конвенції Ради Європи, створити рекомендації щодо поєднання спортивних тренувань і загальної освіти, розробити правила забезпечення безпеки для міжнародних спортивних подій.

Висновки

Таким чином, аналіз документів Європейського парламенту засвідчив наявність ефективних кроків у напрямку модернізації фізичного виховання і спорту стосовно вищої школи, які спрямовані на поєднання в раціональних пропорціях розумових і фізичних занять та визначення форм реалізації фізичного виховання і спорту в університетській освіті країн Європейського Союзу. Активізується увага до фізичного виховання студентів з обмеженими можливостями.

Міжнародні конвенції, матеріали Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (UNESCO), результати програми Ради Європи EYES – 2004, комюніке конференції міністрів освіти

країн-учасниць Болонського процесу, Резолюції Європейського Парламенту «Про роль спорту у сфері освіти», «Розвиток європейського виміру в спорті» та інші європейські ініціативи є актуальними для України, оскільки її освітня політика спрямована на інтеграцію до європейського простору вищої освіти.

Перспективи подальших досліджень передбачають оглядові та порівняльні дослідження проблеми якості організації фізичного виховання студентів університетського спорту у західно-європейських вишах.

Література

1. Działanie UE w dziedzinie edukacji przez sport: kontynuacja osiągnięć EYES 2004. – Bruksela, 22.12.2005 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.o?uri=COM:2005:0680:FIN:PL>
2. European Physical Education Association [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.eupea.com>
3. Hanusz H. Współpraca studiów wychowania fizycznego i sportu oraz klubów uczelnianych Akademickiego Związku Sportowego w promocji kultury fizycznej / Halina Hanusz // *Kultura fizyczna w środowisku akademickim w czasie zmiany społecznej*. – Szczecin : Wyd. Naukowe Un-tu Szczecińskiego, 2011. – S. 85–94.
4. Kopczyk R. Wychowanie fizyczne w szkołach wyższych – regulacje w prawie polskim i prawie Unii Europejskiej / R. Kopczyk, A. Roczek // *Akademicka kultura fizyczna na przełomie stuleci. Uwarunkowania historyczno-socjologiczne* / [pod red. Zadarko E., Barabasz Z.]. – Krosno : PWSZ, 2009. – T. 2. – S. 355–365.
5. Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 13 listopada 2007 r. w sprawie roli sportu w edukacji // *Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej z dnia 13 listopada 2007 r.* – 2007. – S. 131–138.
6. Smoleń A. Prawno-organizacyjne podstawy rozwoju akademickiej kultury fizycznej w Polsce / A. Smoleń, J. Żysko // *Współczesna kultura fizyczna studentów w teorii i praktyce*. – Poznań : Wyd. Wyższej Szkoły Bankowej, 2005. – S. 171–182.
7. The official Bologna Process website 2007-2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/>
8. UNESCO Seminar on Quality of Physical Education and Sport, final report. – Porto Novo. Republic of Benin, 16–19 May 2005 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : unesdoc.unesco.org/images/0001/000140825e.pdf

